

ЗНАЧЕННЯ ВОКАЛІЗІВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СПІВАКА

Зарицький А.О.

*Заслужений артист України, доцент,
завідувач кафедри музично-практичної та виконавської підготовки
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Зарицька А.А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
голова циклової комісії методики музичної освіти
та вокально-хорової підготовки
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
доцент кафедри музично-практичної та виконавської підготовки
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Успішне вирішення завдань вокальної підготовки майбутнього фахівця залежить не лише від творчо-креативної особистості студента, а й від вокально-технічної підготовки. Важливим у формуванні вокальної компетентності студентів мистецьких закладів відіграють вокалізи – навчальний матеріал, який забезпечує зв'язок вокально-технічних вправ з образним змістом художніх творів. Водночас із розвитком вокальної техніки необхідно розвивати і художньо-виконавські навички. Тільки у тісній взаємодії можна говорити про правильне формування не лише студента-вокаліста, а й майбутнього співака. Вивчення та виконання вокалізів сприяє розвитку слухових і вокально-інтонаційних навичок: поліпшенню інтонації, розвитку почуття ритму, музичної пам'яті, оволодінню співочим диханням, прийомами звукоутворення, набуттю художньо-виразових навичок.

У вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії і вокальній практиці є дослідження, в яких розкриваються основні відомості про вокаліз як репрезентанта «співу без слів», які мають за мету навчити співаків вокально-технічним навичкам (П. Голубева, І. Колодуб, К. Маслій, В. Луканіна, Б. Гнидя, Е. Закржевського).

Однак, ряд питань методичного характеру, пов'язаних із жанром вокалізу, вимагає подальшого висвітлення. Зокрема, дослідження інструктивного і художнього вокалізів, що становить важливий чинник актуальності заявленої теми.

Жанр вокалізу займає особливе місце у мистецтві сольного співу, пов'язаний з поняттям співочого голосу і його інтонаційними властивостями, з жанровим стилем і формою, де «безтекстовий спів»

накладає свій відбиток на композиційну структуру відповідного вокального твору. Вокаліз за своєю природою належить до допоміжних жанрів вокальної сольної практики. За визначенням Я. Каушніян «Вокаліз – це жанрова форма музичного мислення, виокремлена з сукупності мовленнєвих прообразів та іманентно-музичних інтонацій, що забезпечує уявлення про образний зміст виконуваного твору» [2, с. 3].

Зазначимо, що вокалізи за своїм призначенням поділяються на інструктивні і концертно-мистецькі. Інструктивні (дидактичні) вокалізи поділяються на вокалізи-вправи, вокалізи-етюди, вокалізи-сольфеджіо, вокалізи-п'єси. У свою чергу, концертно-мистецькі вокалізи поділяються на вокалізи-романси, вокалізи-арії та вокалізи-концерти.

Група інструктивних вокалізів характеризується близькістю до інструментальних зразків цього жанру, у яких відпрацьовується один технічний прийом або кілька технічних завдань. Відзначимо, що вокалізи інструктивного типу спрямовані на вирішення ряду вокально-технічних завдань, серед яких вироблення правильного співочого тону, інтонування різних інтервалів з метою вироблення м'язової пам'яті виконавця, розвиток кантилени, розвиток рухливості голосу. Інструктивні вокалізи представляють собою своєрідний письмовий варіант вокально-інтонаційних вправ, з практики яких вони і виникали історично. У зв'язку з цим зазначимо, що між вокалізами розглянутого типу і «усними» вокально-технічними вправами існує тісний зв'язок. Іноді це реалізується навіть в оригінальних перехідних формах, при яких «розспівування» виступають майже у «вокалізному» оформленні, де поєднується декілька розспівок в одній вправі.

Концертно-мистецькі вокалізи відрізняються різноманітністю форм, масштабів і функціонально-комунікативних характеристик, але відносяться до сфери програмної музики. Наявність у концертних вокалізах програмних установок відповідно класифікуються на: твори з інваріантною назвою «вокаліз»; твори самостійних жанрів, які прямо не відносяться до вокалізу (арія, пісня без слів, ламенто тощо); твори, що містять у заголовках поєднання авторських вказівок на інваріант жанру і будь-який, прирівняний до нього жанр (арія-вокаліз, вокаліз-балада, соната-вокаліз).

Вокалізи концертного типу вбирають у себе досить широкий діапазон жанрів, близьких їм за первинними ознаками. Звідси впливають класифікації концертних вокалізів за заголовками, присвятою, епіграфом, тобто за вербальними характеристиками, що визначає програмний характер їх музики, а також за музичними властивостям, що містяться в самій вокальній мові і інструментальному супроводі.

За винятком спеціальних «технологічних» вокалізів, що межують з «розспівуванням» та іншими подібними вокально-інтонаційними

вправами, більшість вокалізів навіть дидактичного типу, не кажучи вже про концертні твори, за стилістикою охоплюють різноманіття музичної інтонаційності, при чому не тільки вокальної, а й інструментальної. У вокалізах в результаті можуть бути репрезентовані всі музичні жанри камерно-ліричної сфери, програмна музика, мініатюри і великі форми інструментальної практики.

У жанрі вокалізу виділяємо такі основні співочі завдання:

- технологічні, пов'язані зі звукодобуванням, постановочними моментами, технікою дихання, фразуванням, динамікою, освоєнням теситурних зон тощо;

- вироблення слухового налаштування співака як основи чистої вокальної інтонації, необхідної як у ладовій системі налаштування, так і в інтервальної, неладовій координації слуху;

- художні, пов'язані з образно-емоційною сферою.

Для освоєння різнонаціональної стилістики в жанрі вокалізу необхідний відповідний матеріал, в якості якого широко використовуються педагогами-вокалістами обробки народних пісень. Практика таких обробок становить базову основу створення національної музичної мови, а інтерес композиторів-обробників до пісень інших народів дозволяє розширити цю мовну базу.

У мистецтві співу, як і в будь-якому іншому вигляді художньої діяльності, головним і визначальним є творчий аспект. Як наголошується в фундаментальному дослідженні Н. Гребенюк, «...вокально-виконавська творчість є особливим видом художньо-творчої діяльності, що характеризується низкою загальних закономірностей, так і специфічними особливостями, що лежать в основі складного процесу творчого перевтілення вокаліста-виконавця в художника-інтерпретатора шляхом розвитку професійного мислення співака» [1].

Отже, у вокальній підготовці майбутнього співака, не залежно від напрямку обраної вокальної манери, вокаліз відіграє важливу роль. При виконанні вокалізів зростає увага до тембрального наповнення голосу співака, розкриття авторського задуму композитора виходячи з самої музичної тканини. Під час розучування вокалізів студенти усвідомлено, поступово та ефективно опановують різні види вокалізації, сольфеджування й сольмізацію, набувають умінь і навичок, пов'язаних із виконанням вокальних етюдів, завдяки чому полегшується перехід від вокально-технічних вправ до художніх вокальних творів, а також поглиблюються й закріплюються знання з теорії музики. Подальших наукових розвідок потребують питання розробки методичного інструментарію та етапів роботи у фаховій підготовкці співака.

Література:

1. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти : монографія. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковський, 1999. 269 с.
2. Каушмян Я. М. Вокаліз в українській музиці: традиції та жанровистилістичні новації : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Харків, 2019. 212 с.

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кириченко І.О.

*старший викладач кафедри музично-практичної та виконавської
підготовки факультету культури і мистецтв
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Мрочко В.М.

*Заслужений артист України, доцент,
доцент кафедри диригентсько-хорової підготовки
та постановки голосу
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
доцент кафедри музично-практичної та виконавської підготовки
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Пошук сучасних технологій навчання в галузі музично-педагогічної освіти, що ґрунтується на гуманістичній парадигмі, зумовлюється становленням особистості як творчого суб'єкта. У межах цього процесу відбувається формування фахівця якісно нової формації, який здатний передбачати зміни і на високому професійному рівні реагувати на виклики сьогодення. Формування навичок вокальної майстерності дозволить забезпечити професійну компетентність майбутнього фахівця та його конкурентоспроможність на ринку праці, що актуалізувало вибір теми.

Актуальними для нашого дослідження є праці присвячені співацьким вмінням та навичкам в процесі вокально-хорової підготовки фахівця, а саме: В. Антонюк, А. Болгарського, В. Бриліна, Л. Василенко, Г. Сасько, А. Ткачук, Ю. Юцевич та ін.